

ních průměrů) mezi 7 sh. 3 d. a 52 sh. 11 d. Hlavní příčinou tohoto kolísání je divá spekulace, jež teoreticky správnou myšlenku »sliding scale« učinila v praxi nemožnou: Obchodníci zadržovali přívoz z ciziny, až stouplá domácí cena stlačila clo; tohoto okamžiku využítkovali a vrhli na domácí trh taková kvanta, že tato stlačila domácí cenu a zvýšila cla. Import dál se v době nízkých cel najednou; tehdy byl nedostatek lodí; naopak, jakmile se cla zvýšila, stály lodě v přístavech bez zaměstnání. Tedy vedle poruch cen způsobovaly stupnice i poruchy dopravy. Jak byla tato spekulace pro národní hospodářství nepříznivá, vidíme i v tom, že při ohromném poklesu cen v druhé polovině r. 1847 padlo na 250 obilních firem a několik bank. Otřes ten ucítilo i Nizozemí, Německo a Francie. Přes to anglické ceny v poměru k francouzským za pohyblivých cel klesly. Zatím co v l. 1815 až 1827 byly průměrně vyšší o 46⁰/₀, byly v l. 1828—1841 jen o 28⁰/₀ vyšší; diference ta však následkem špatné úrody činila v l. 1837—1841 37⁰/₀. — Tato neosvědčivší se celní soustava, která přes anglické a jiné zkušenosti obživila v r. 1924 ještě v Rakousku, musela býti odstraněna. Tak se stalo teprve za nové obchodní politiky pod královnou Viktorií (nastoupila 1837).

(Dokončení.)

Ochrana státu za absolutismu, konstitucionalismu a republiky.

Dr. Mír. Holub (Brno).

I.

1. Pojem zločinu proti státu určuje se podle pojmu státu v té které době panujícího. Politické přeměny ve státě odrážejí se v trestním právu právě nejvíce v hrozbách, kterými snaží se společenský celek chrániti své ustrojení. V této ochraně jsou si všechny formy státní rovny. Stejnou bezohledností vyzbrojují se k boji proti nepříteli ohrožujícímu jejich trvání neomezené království, aristokracie, konstituční monarchie jako demokratický svobodný stát. I objekt útoku in abstracto zůstává týž. Tím lze též vysvětliti zvláštní postavení tohoto deliktu jak v jednotlivém právním řádě tak ve srovnání právních řádů různých států. S tím dále souvisí zjev, že jak zákonodárství, tak věda právní velmi zvolna a teprve po několika reakcích dospěla k přesnému a určitému ohraničení tohoto deliktu.

Ochrana státu v užším slova smyslu tvoří ony normy, které chrání jeho právní řád před útokem a to jednak normy chránící před útokem z vnitřku státu jednak před útokem z vnějšku. Vnitrostátní útok může se opět díti buď na ústavu, která určuje nositele jednotné či rozdělené státní moci, a na státní území, nebo na klid a pořádek ve státě nebo konečně na řádné fungování veřejných orgánů.

Útoky z vnějšku směřují na vnější (zahraniční) bezpečnost státu a v novější době přičleňují se k nim též nepřímé útoky na bezpečnost státu, které vznikají útokem na cizí státy, což však při dnešních těsných vzájemných vztazích států působí nejen na politickou bezpečnost státu vlastního, ale ještě více na jeho bezpečnost hospodářskou. Útoky tyto jsou však dosud velmi málo chráněny trestní sankcí. Zákony takové jsou výjimečné a jejich platnost je ještě vázána určitými podmínkami jako, že vztahují se jen na státy zpřátelené, na státy mající podobná ustanovení nebo na státy, které si onu ochranu smluvně zajistí.

Toto rozdělení útoků na stát je pozdního data. V dějinách dlouho zůstaly ony různé skutkové podstaty smíšený a teprve ku konci XVIII. stol. podařilo se precisovati velezrádu jako útok vnitřní na ústavu, zemězradu, jako útok z vnějšku na bezpečnost státu, a rozdělití další menší útoky na ústavní činitele a ostatní základy a orgány státu.

II.

2. Kořen pojmu velezráda můžeme hledati jako u mnohých institucí právních v římském právu. Perduellio bylo z počátku každé ohrožení existence státu nepřátelským jednáním. Teprve později, když za republiky stal se lid nositelem státní moci a zvláště ku konci republiky, kdy vzrůstalo se podkuřování lidu, přeměnil se tento delikt v *crimen laesae maiestatis amplitudinis ac dignitatis populi Romani*. Z pohnutého vývoje poměru mezi suverením lidem a jeho zmocněncem-císařem vyplývala též proměna *criminis maiestatis*, takže konečně když stal se císař sám nositelem státní moci, byla tato jeho moc chráněna tímž ustanovením. S rozšířením jeho moci a s konečným zbožněním souviselo rozšiřování obsahu tohoto deliktu, takže spadalo sem i držení si vlastního žaláře, falšování mincí, nošení císařského purpuru, přísaha při jménu císařovu a jmenovitě symbolické urážky císařovy.

Ve středověku před recepcí, zvláště u Germánů, znamenala velezrada porušení věrnosti vůči zeměpánu za války nebo i míru nebo konečně veškeré nevěrné jednání nějaké osoby, která vůči jiné byla povinna zvláštní věrností. Se šířícím se vlivem římského práva šířilo se i římské pojetí *criminis maiestatis*, až opanovalo pole úplně a v plné šíři svého obsahu. Tak v Rakousku r. 1656 rozšířeno *crimen laesae maiestatis* na všechny zločiny proti státu jako na př.: vzbouření proti státu, porušení povinnosti doprovodu, falšování dopisů, mincí, pečeti, držení si soukromých věznic atd. Teprve v druhé polovici XVIII. století pod vlivem osvícenské filosofie provedeno rozlišování útoku na stát dle toho, zda útok mířil na existenci — podstatu státu nebo na státní funkce.

Velezrada dnes je útok na právní organizaci státu, na podklad jeho bytnosti, určený státním územím, ústavou a nositeli státní moci. Toto ohraničení velezrady má již Allg. Strafgesetz über Verbrechen und deren Bestrafung vydaný Josefem II. z r. 1787. Z něj převzal je trestní zák. z r. 1796 pro západní Halič a trestní zák. z r. 1803.

Jak bylo již řečeno, v každém tom pojetí ochrany státu jeví se politické pojetí státu. V Rakousku v době kol r. 1803 panoval nejsilnější absolutism, který ovšem vidí stát v první řadě v císaři. Proto chrání trestní zákonník z r. 1803 předně císaře v jeho osobní bezpečnosti a pak teprve formu vládní a bezpečnost státu vnější a vnitřní. Ze strachu ze zkušeností z veliké revoluce francouzské, která právě nedávno před tím se vybouřila, zachycuje již každé přípravné jednání a trestá je vždy smrtí. Dále trestá doživotním žalářem jako spoluvinníka toho, kdo nezamezil nebo neoznámil takového podnikání, ačkoliv tak mohl učiniti bez nebezpečí pro sebe, kdežto pravému účastníku spiknutí slibuje beztrestnost a též zatajení jeho jména, jestliže podnikání takové vyradí, udá jeho členy, jejich pravidla a úmysly. Konečně trestá též podvrácení úcty a vzbuzování opovržení a nenávisti vůči jmenovaným základům státu.

Ochrana takto vytvořená úplně stačila po celou dobu od r. 1803 do r. 1852, ba vlastně až do r. 1918. R. 1837 jedině rozšířen předmět útoku o ústavu, bezpečnost a integritu německého Bundu, k němuž Rakousko náleželo. Rok 1848 nepřinesl na tomto poli valných změn, ačkoliv tehdy lid dožadoval se a na čas i dosáhl, aby stal se spolunositelem státní suverenity. Jediný výsledek tohoto roku bylo zrušení trestu veřejného vystavování, vypalování znamení a tělesného trestání dle cis. nařízení z 22. května 1848. Změny tyto jsou známkou většího respektování lidské důstojnosti.

V roce 1851 nastavší reakce odvála všechny požadavky lidu a r. 1853 za úplné reakce Bachovy, která svým pojetím státu a jeho úkolů zcela se shodovala s pojetím absolutismu z r. 1803, podniknuta revise trestního zákonníku. Změn podstatných je málo. Bouřlivými událostmi z r. 1848, kdy císař musil z Vídně ujetí a konečně vzdáti se trůnu, otřesen byl základ absolutní monarchie — nadsmyslná úcta k osobě císařově. Proto rozšířena ochrana císaře při ustanovení o velezradě z původního útoku na jeho osobní bezpečnost na útoky, jimiž se má osobě císařově na těle, zdraví, svobodě ublížiti, osoba jeho v nebezpečnosti uvésti nebo překážka ve vykonávání práv jeho vladařských způsobiti. Dále stanovena v § 63 ochrana bázlivé úcty, kterou všichni poddaní jsou povinni císařovi, — v instituci urážky veličenstva. V § 64. rozšířena tato úcta na veškery členy (i zemřelé!) císařského domu. Koruna obává se možného ohrožení své posice a proto uchyluje se k takovému přepietí ochrany panovníka.

Ochrana vládní formy a území v zákonu z r. 1852 podstatně se nezměnila. Přistoupily určité doplňky, které byly způsobeny jedině vyvinutější organizací společenskou a přesnějším vážením zavinění, což vedlo k stanovení mírnějšího trestu na vzdálenější vinníky dle § 59 b, c.

Události roku 1848 nepůsobily tedy svými konstitučními myšlenkami, ale měly vliv svým větším vážením si lidské osobnosti a jejich citů, jež objevilo se jednak zmírněním trestu

jednak ustanovením o velezradě. V novém zákoně není již povinnosti oznámiti nebo překaziti tento delikt, jestliže bylo to spojeno s vlastním nebezpečím nebo nebezpečím příslušníků a osob pod zákonnou ochranou jinak povinné osoby stojících. Demunciantské pojetí § 62. o účinné lítosti projevené vyjádřením zůstalo.

R. 1854 stanoveno ministerským nařízením, že směna, dovoz a rozšiřování peněz a úvěrových papírů revoluční propagandy, jako byly losy Mazziniho nebo Kossuthovy dolary, je spoluvinnou na velezradě.

3. Ochrana nejdůležitějších znaků státu dle absolutistického pojetí — jak ukázáno — byla dostatečnou a úplnou. Avšak velmi těžce a pomalu proráželo do tohoto systému pojetí konstituční, že lid je spolunositelem státní moci a že má tedy býti chráněn ve svých representantech a dále že má býti chráněn způsob, jímž representanty konstituuje nebo se k tomu připravuje. Pojetí, že státní moc je v Rakousku rozdělena mezi panovníka a lid (sněmovny), nedošlo v trestním zákoně vůbec výrazu. Neuplatnil se tedy důsledek oné myšlenky, že by i onen druhý nositel této rozdělené státní moci měl býti chráněn proti velezrádným útokům. Přejít od absolutismu ke konstitucionalismu odbyl se v trestním právu rakouském zákonem ze dne 17. prosince 1862 č. 8 ex 1863, čl. I., kdež se prohlašuje, že výrazem »Regierungsform« v § 58 b) tr. z. míní se též ústava říše, a čl. II. že popuzování k opovrhování jí tvoří skutkovou podstatu § 65. a) (rušení veřejného pokoje). Zákonnodárný sbor ve své funkci zákonodárné nebyl nikde výslovně chráněn. Ochrana jeho musila se vykonstruovati z § 76. o veřejném násilí proti shromáždění, svolanému vládou k projednání veřejných záležitostí, proti soudu nebo proti jinému veřejnému úřadu.

Tento paragraf byl vložen do tr. z. v době, kdy pravého zákonodárského sboru nebylo, nýbrž byly jen sbory poradní a tak si vysvětlíme přiřazení zákonodárského sboru k soudům a jiným veřejným úřadům. Pokládaly se tedy vlastně v rakouském trestním zákoníku zákonodárné sbory za státní orgány, které vykonávaly povinnosti vložené na ně císařem nebo vládou.

Přece však pravé konstituční pojetí této ochrany problesklo v patentu ze dne 13. března 1849 o zneužití tisku, kde pod bodem d) jako velezrada označuje se svádění, vybízení a podněcování k rušení nebo bránění všeobecnému rakouskému říšskému sněmu nebo zemskému sněmu v jejich sejítí nebo působnosti. Na patentu je zřejmý vliv událostí r. 1848. Nastalá reakce však postarala se o jeho odstranění.

Popuzování k nenávisti vůči sněmovnám říšské rady trestáno dle čl. III. uvedeného zákona z r. 1862 jako přečin dle § 300., který trestá zlehčování a pobuřování proti nařízením orgánů vlády, úřadům, svědkům a znalecům. Urážka jejich trestá se dle čl. IV. téhož zákona jako urážka obyčejná.

Hořejší závěry o pojetí funkce zákonodárného sboru se i zde ukazují správnými.

4. Pohlíží-li se takto na sbory samy, pohlíží se podobně na konstituování jich občanstvem. Do r. 1848 Rakousko nemělo žádného ústředního zákonodárného sboru a proto ani žádné ochrany řádného provádění voleb. Toho dostalo se mu teprve při druhém návratu ke konstitucionalismu uvedeným již zákonem z r. 1862 čl. 6. a to zcela povrchně. Teprve při zavedení všeobecného hlasovacího práva uznána ochrana ta nedostatečnou a nahrazena zákonem ze dne 26. ledna 1907 č. 18., který chránil nejen volební akt sám, nýbrž i přípravu k němu — voliěská shromáždění.

Další podmínky účasti lidu na vládě ve státu — právo shromažďovací a společovací — dány sice patenty ze dne 4. března 1849 a 17. března 1849, ale reakcí byly suspendovány. Teprve v době příprav k prosincové ústavě r. 1867 vydány nové zákony společovací a shromažďovací ze dne 15. listopadu 1867 č. 134. a 135. ř. z., kteří však vůči patentům z r. 1849 jsou mnohem nepříznivější občanské svobodě.

Podobně tomu bylo se svobodou tisku, která slíbena císařem Ferdinandem 15. března 1848 a dána 31. března 1848 a ještě širší 18. května 1848, kdy zároveň zavedeny na tiskové delikty poroty, ale již v letech 1849, 1851, 1852 svobody ty okleštěny.

5. Podobný vývoj dál se ve všech evropských státech, tu rychleji tu pomaleji. Někde byl vývoj ten před válkou již dále než v Rakousku, jinde ještě více pozadu. Tak v Anglii veškery útoky proti státu převedeny na útoky proti králi (což ovšem tkví v konservativnosti Angličanů a nikoliv ve skutečných poměrech politických). Mnohem dále byla Itálie, která delikty proti králi, vládě, ústavě nebo senátu a poslanecké sněmovně staví na roveň, a Š v ý c a r y, které trestají jako crimen maiestatis urážku národa. Co se týče ochrany čistoty voleb první v tom směru byla revoluční Francie zákonem z r. 3. čl. 32., kde trestalo se kupování hlasů ztrátou veřejnoprávní způsobilosti a delikty zamezení voleb nebo sejití se zákonodárného sboru trestány nejtěžšími tresty dle zák. ze 3. brumaire z r. 4. čl. 616.

6. Pojem zemězrady Rakousko v trestním zákonu výslovně zařazený nemělo, ač byl vyjádřen v §§ 58. c) a 67. (vyzvědačství a jiné srozumívání s nepřítelem) a v § 92 (neoprávněné verbování). Ustanovení tato průběhem doby valné změny nedoznala. §§ 67. a 92. jsou sice v zákonníku z r. 1803 poněkud stručnější, ale rozvinutí jejich při revisi z r. 1852 způsobila dle mého mínění jedině vyspělejší technika válčení. V obou zákonících je vždy odkaz na vojenský trestní zákon, což zrušeno pro doby míru teprve zákonem ze dne 20. května 1869 č. 78., jímž předáno trestání i v těchto deliktech soudům civilním. To, zdá se, opět způsobeno vlivem zavedení opravdovější konstituce v r. 1867. §§ 220. a 221. o vojenské deserci

a pomáhání k ní, ačkoliv upomínají na primitivní vojenské poměry r. 1803, zůstaly až do konce Rakouska nezměněny.

7. Jiné státy mají některé přesně určený pojem zemězrady, jiné ještě hodně rozšířený o delikty čistě moderní. Tak ve Švýcarech spadá sem poškození listin pro stát důležitých, ve Francii přivodění nebezpečí pro mír, v Itálii veškero jednání, které může vyvolat represalie v jiných státech, poškodit přátelské vztahy Itálie k jiným státům nebo konečně porušení státních tajemství nebo dopuštění se nevěrnosti v úřadě diplomatickém.

8. Naše republika převzala veškeren právní řád Rakousko-Uherska, pokud se vztahoval na země tvořící československou republiku a pozvolnými změnami upravuje zákony novému pojetí státu. Ústavou stanoven lid jediným zdrojem veškeré státní moci a jako reprezentanti lidu a vykonavateli jeho moci stanoveny ústava, zákonodárny sbor, president a vláda. Tyto názory došly svého vtělení v zákon na ochranu republiky ze dne 19. března 1923, č. 50. Pojmu velezrady ani zemězrady se neužívá z obavy před bývalým jejich zneužíváním a dále snad proto, že jsou považovány za pojmy monarchické. Stanoví se nové pojmy: úklady o republiku, poškozování republiky, útoky na ústavní činitele, ohrožování míru v republice a vojenské bezpečnosti její. S těmito pojmy kryje se jednak velezrada, jednak zemězrada a konečně rušení veřejného pokoje a jiné další delikty.

Dle § 1. trestán jako zločin pokus úkladů o republiku zvláště o její ústavu, samostatnost, jednotnost, demokraticko-republikánskou formu, pokus o znemožnění ústavní činnosti presidenta republiky, jeho náměstka, zákonodárného sboru, vlády nebo guvernéra Podk. Rusi a konečně pokus o přivtělení násilným způsobem státního území nebo jeho částí k cizímu státu. Přípravné jednání k těmto útokům trestá se mírněji dle § 2., zakládání tajných organizací k tomuto účelu tvoří přečin dle § 17. Útok na život ústavních činitelů, t. j. presidenta, jeho náměstka, předsedu a členy vlády, poslance, guvernéra Podk. Rusi a členů státního soudu (a to aktivních i minulých, vyjma poslance) trestá se jako zločin dle § 7, udál-li se útok pro jejich ústavní funkci. Zde též stanoví se zvláštní tresty na účastenství a zvláštní přísnější tresty (proti dosavadnímu způsobu trestání) na mladistvé pachatele mezi 18. a 20. rokem jejich věku.

Dle § 8. trestá se odstupňovaně méně tělesné poškození ústavních činitelů, vyjma poslance, a opět méně spolčení k takovým útokům (§ 9.). Urážka presidenta republiky trestá se dle § 11. a to stala-li se veřejným vyhrožováním nebo hrubě zneuctívajícím projevem nebo uvedením v posměch, jako přešupek, stala-li se tvář v tvář presidentu, došlo-li ke skutečnému ztýrání, jako přečin. § 10. č. 1. chrání ústavní činitele proti násilnému nátlaku nebo proti násilnému maření výkonu jejich funkcí, kteréžto delikty hodnoceny jsou jako zločiny, kdežto rušení výkonu jejich hrubou neslušností nebo potu-

pení jména republiky, jejího znaku, vlajky, barvy, vypodobení presidenta jako přestupek. § 10. č. 2. trestá ty, kdož si své-mocně osobují pravomoc ústavních činitelů nebo sborových soudů jako zločince. Povinnost překaziti nebo oznámiti chy-stané tyto trestné činy zůstává v zásadě stejně široká jak tomu bylo za dřívějšího trestního zákona.

Zlepšení mravních principů v zákoně značí § 27. svými ustanoveními o účinné lítosti, jenž účastníku spojení k útoku na bezpečnost republiky zaručuje beztrestnost, aniž by mu-sel odhaliti osoby zúčastněné a aniž by se podporovalo uda-vačství slibem zatajení jména, a zvláště výslovným stanovením trestnosti agenta provokatéra.

Pojetí ochrany státu v jeho representantech demokrati-ckých jest tedy zákonem na ochranu republiky plně uskuteč-něno. Zdá se mi však, že všechno to podrobné roztrídění útoků na ústavní činitele, pokud jde o jejich ústavní funkci, jejich život, tělesnou integritu nebo jejich čest, pramení ni-koliv ze snahy spravedlivého trestání dle důležitosti zasaženého statku a dle zavinění, nýbrž spíše z bázně, aby nevytvořili se z chráněných lidí, používající vyšší zákonné ochrany než ostatní občané, a tak neprohřešilo se na demokracii. Proto ponecháno rozdělení chráněných statků dle obecného trest-ního zákoníka, dle něhož jsou ostatní občané chráněni, a za-vedena jen někde přísnější sazba trestní, jinde pak vlastně jen zdůrazněna trestnost těchto útoků.

9. Zřizování zákonodárných sborů je chráněno jednak uvedeným rakouským zákonem o ochraně voleb, jednak no-vými ustanoveními, které jsou přiřazeny k čsl. volebním řá-dům. Na zákonu spolčovacím a shromažďovacím se teprve pracuje. Proti přílišnému vzednutí politických bojů bylo nutno zakročiti zákonem proti útisku a na ochranu svobody ve shro-mážděních ze dne 12. srpna 1921 č. 309. Rovněž na zákonu o tisku se pracuje, ale dle dosavadních elaborátů nemá to znamenat uvolnění tisku, nýbrž spíše podřízení přísnějším po-žadavkům a zabránění výstřelkům nevázanosti, jak se již z části stalo zákonem o urážkách tiskových č. 125/24.

10. O zemězradě mluví zákon na ochranu republiky před-ně v § 3., ovšem opět pod jiným názvem, totiž ohrožování bezpečnosti republiky, čímž míněno je přivodění nebo zvýšení nebezpečí války nebo nepřátelských činů cizí moci, ozbrojeného napadení zevnitř nebo způsobení a podporování ozbrojeného povstání v republice za tímž účelem. Nově zavádí se trestání diplomatické zemězrady: zničení nebo poškození listin pro stát důležitých, vyzrazení důležitých státních tajemství, ať spáchá tento zločin kdokoliv. Poslední delikt zachycuje se již v přípravném jednání, totiž již při vyzvídání takových tajem-ství. Dále jest trestno i přivodění výsledku těchto deliktů hrubou nedbalostí těch, kteří mají uloženu povinnost tajem-ství to zachovat. Za Rakouska delikty tyto výslovně trestány

nebyly a daly se subsumovati pod zneužití úřední moci nebo podléhaly trestání disciplinárnímu.

Zařazení těchto nových deliktů do trestního zákona čsl. nezdá se mi nikterak souviseti s přeměnou státní formy, nýbrž s rozvitím vztahů mezi státy a potřebou vzájemných úmluv, na nichž závisí zejména hospodářský život státu.

Ochrana vojenského postavení státu je v § 6. rozšířena oproti rakouskému zákonu co do objektu ochrany potud, pokud vyžaduje to nynější způsob vedení války, a dále tím, že jako trestní počínání stanoveno zrazování vojenských tajemství osobám nepovolaným. Není tedy potřebí přímého zrazování cizímu státu. Deliktu tohoto může se též dopustiti hrubou nedbalostí ten, kdo je povinen ona tajemství na základě zvláštní povinnosti zachovávat. Dále sem spadá: svádění a pomáhání k vojenským zločinům nebo nadržování jim s výjimkou pomáhání osobám blízkým; nedovolené najímání vojska, nedovolené uveřejnění důležitých zpráv o obraně státu nebo mimořádných nařízeních na udržení pokoje nebo jeho obnovení, ač uveřejnění bylo zakázáno; ohrožování obrany republiky dopravou válečného materiálu do ciziny, zhotovování plánů, nákrešů, snímků, opisů, věcí nutných k obraně republiky. Poslední delikt rozšířen je na zhotovování takových věcí vůbec, i bez nepřátelského úmyslu. Delikty tyto zařazeny jsou do hlavy III. pod názvem: ohrožování vojenské bezpečnosti republiky §§ 21—24.

III.

11. Aby stát mohl plniti své úkoly nepotřebuje jen ochrany nositelů státní moci, ústavy a území, nýbrž potřebuje též jednak klid a pořádek mezi občanstvem, jednak plnění povinností jich vůči státu, respektování zákonů a nařízení státních. Poněvadž právě v bouřlivém roce 1848 se poznalo, jak nebezpečné a nakažlivé je veřejné — zvláště před davem — vyzývání k protizákonným činům, vloženo při revisi r. 1852 ustanovení §u 65 b), c) o vybízení a podněcování k neposlušnosti, vzpouzení nebo odporu proti zákonům, nařízením atd. a zachyceno též společením k tomu účelu. Zákon z r. 1803 neměl tohoto ustanovení asi z toho důvodu, že subsumoval ona jednání pod ustanovení §u 300., který tehdy zněl ještě všeobecněji než dnes.

12. Ochranu úplně abstraktních zásad, na kterých spočívá dnešní společenský řád, poskytoval § 305., který trestá veřejné zlehčování stavu manželského, rodinného, instituce vlastnictví nebo schvalování a svádění k činům nezákonným a nemravným. § tento schází též v zákonníku z r. 1803 a vyplynul opět ze zkušeností z r. 1848 a pak z obav před propagandou socialistickou, komunistickou nebo anarchistickou stejně jako později zákon o třaskavinách ze dne 27. května 1885 č. 134 ř. z. K úsudku tomuto vede mne jednak okolnost, že revise podniknuta byla r. 1852, tedy krátce po první sociální revoluci francouzské a po vydání komunistického mani-

festu Marxova a Engelsova, jednak vyzvednutí ochrany stavu manželského, rodinného a vlastnictví, tedy statků, proti nimž mířila komunistická či socialistická propaganda.

Zákon o třaskavinách vydala většina evropských států sice teprve kol r. 1894, ale se stejným přibližně obsahem a přímo s označením, že je to zákon buď proti anarchistickým atentátům nebo socialistickým nepokojům.

13. Naše republika zrušila § 65., i vlastně § 305., kdežto zákon o třaskavinách nově vyhlásila, poněvadž zní zcela všeobecně bez onoho zahrocení, jež má § 305. Za tyto zrušené §§ dán do zákona na ochranu republiky § 13., který trestá nedovolené ozbrojování, přechovávání nebo hromadění zbraní nebo cvičení ozbrojených skupin nebo účastenství v nich. I zde stanovena je všeobecná povinnost oznamovací. Tento § zdá se mi vyvěratí z poválečných poměrů a jeho skutková podstata je vlastně nedokázaným přípravným jednáním k velezradě nebo zemězradě, k pozdvižení nebo vzbouření.

Dalšími ustanoveními zákona o ochraně republiky, totiž §§ 14., 15. a 16. nastala přestavba deliktu rušení veřejného pokoje či míru. Zařazeno sem veřejné pobuřování proti státu pro jeho vznik, pro jeho samostatnost, ústavní jednotnost, demokraticko-republikánskou formu, dále surové a štvavé hanobení republiky, národa nebo národní menšiny tak, že to může snížit vážnost republiky, ohrozit mír vnější nebo mezinárodní vztahy. Dále sem patří popuzování k násilnostem nebo zášti vůči jednotlivým skupinám obyvatelstva nebo k násilnostem nebo podobným nepřátelským činům vůči jednotlivci pro národnost, jazyk, rasu nebo náboženství, resp. bezkonfesijnost, konečně výzvy k neplnění zákoných povinností nebo výzvy k trestným činům a schvalování jich ať výslovně nebo nějakým činem. Konečně rozšířeno staré ustanovení — dle požadavku vyspělejších poměrů — o trestnosti šíření nepravdivých zpráv znepokojujících obyvatelstvo republiky, ohrožujících veřejnou bezpečnost nebo pořádek v republice.

Z ustanovení těchto a zvláště pak z přebudování §u 65. zdá se mi, že vyzírá nové pojetí o základech státu a pořádku v něm, neboť nepřihlíží se jen k ústavním základům státu, nýbrž zdůrazňuje se též nutnost svorného soužití mezi jednotlivými skupinami obyvatelstva. Konečně zrušením první věty §u 305., kterou byl chráněn trestní sankcí nynější individualistický řád společenský, uznána oprávněnost snažení se o jiné uspořádání společnosti, což ovšem ve starém státě monarchistickém nebylo možno, poněvadž individualistický řád společenský byl pokládán za nezbytný základ pro tuto formu státu.

14. Stát konečně zabezpečoval si řádné fungování svých úřadů a to jednak ochranou proti zásahu občanů do jejich pravomoci, jednak ochranou sebe nebo svých občanů proti nesprávnému vykonávání povinností úředních. Největší vyjvětí státní moci nalézáme za absolutismu, i když se nazýval

osvícenským, a s tím souviselo vyzvednutí vlastně jediného nositele a představitele státu — panovníka až na postavení osoby polobožské. S první okolností — budováním absolutismu — kráčela zároveň potřeba vytvoření zvláštního úřednického aparátu — byrokracie se všemi dobrými i špatnými stránkami. Zbožnění císaře mělo ten vliv, že i na jeho služebníky padal kus odlesku z jeho slávy, a tím (mimo jiné) tvořena zvláštní kasta úředníků, která pozdvižena nad ostatní občanské stavy.

Roku 1796 a 1803 tyto poměry dospěly již svého vyvrcholení, takže trestní zákonník opatřil své úřady takovou ochranou, že ani při revisi r. 1852 ani za pozdější reakce nemuselo se skoro ničeho měnit.

Hromadné násilí proti úřadům trestáno dle ustanovení o vzbouření, pozdvižení a shluknutí (§§ 68.—75., 279). Ono absolutistické pojetí funkce úředníka jeví se zde zcela zřejmě v tom, že trestá se každé protivení se úřadu ať dalo se i proti nezákonnému jednání úředníka nebo bylo donucováním úředníka k jeho povinnostem.

Úplně jiné nazírání na funkci úředníka jest na př. v Itálii, kde klade se za podmínku trestnosti tohoto deliktu řádné vykonávání úředních povinností úřady dotčenými.

Odpor jedince vůči úřadu ať dál se násilím, vyhrožováním nebo urážkou, trestá se dle §§ 81., 99., 312. tr. z. Ustanovení ta změnila se při revisi r. 1852 jedině tak, že vzrostl počet chráněných osob a možných prostředků ohrožení dle rozvíti organizace státu a společnosti. Jediná větší změna udála se tak zv. Prügelpatentem ze dne 20. dubna 1854, č. 96. ř. z., v němž určuje se pravomoc policie. Vydání tohoto císař. nařízení způsobila ne tak nedostatečná ochrana úřadů, jako spíše ta okolnost, že právě revisí z r. 1852 odevzdány schwere Polizeiübertretungen soudům, jichž trestání měla dříve vrchnost či policie. Ta nyní zbavena toho, stála zde bez vlastní trestní moci, což je stav pro policejné absolutní stát zcela nemožný. Proto tedy Bachova reakce opatřila své policii Prügelpatent.

Ochrana správného fungování úřadů proti zlořádům jich samých byla již v zákonu z r. 1803 poskytnuta ve stejném rozsahu jako dnes v §§ 101.—105., což dá se lehce vysvětliti právě okolností, že před tím a ještě v té době nejvíce tento delikt kvetl a tedy cítila se největší potřeba jeho trestání. Roku 1852 přistoupil k tomu jedině § 311. o pokusu svádění k zneužití úřední moci. Jinak přeneslo se celé vylíčení pojetí funkce úředníka do nových poměrů konstitučních a nyní též do naší republiky. Zákonem o ochraně republiky přidána jedině trestnost veřejných orgánů, které úmyslně jednají proti zákonům nebo nařízením nebo jich provádění sabotují.

15. Jako přechodné ustanovení tající v sobě obavu, že by určité události mohly staré monarchické názory vzkřísiti do té míry, že by se pokusily o uplatnění, jeví se v zák. na ochranu rep. v zákazu návratu členů bývalé panovnické rodiny, podporování tohoto návratu a ve všeobecné povinnosti oznámiti takový

návrat a dále v rozkazu na odstranění z veřejných míst pomníků, obrazů atd., upomínajících na doby monarchie.

16. Jinou zajímavou okolností zákona na ochranu republiky je zostření trestu na zneužití tisku ve směru, proti němuž zákon na ochranu republiky byl vydán, a dále možnost zastavit list, byl-li několikrát pro takové útoky trestán. Druhou podobnou zvláštností je zrušení působnosti porot na tyto delikty proti republice, ať byly spáchány jakýmkoliv způsobem, a nahrazení jich zvláštním státním soudem. Kdysi svoboda tisku a poroty považovány za jednu z nejbezpečnějších záštít práv občanských proti moci vládní, nyní v demokracii, když lid sám sobě vládne pomocí svých zástupců, odstraňují se tyto ochrany jako buď zbytečné nebo snad i škodlivé. Poznalo se totiž, že to, co bylo kdysi výhodné pro lid, když nebyl zdrojem státní moci, nýbrž pouze objektem jejím, na němž uskutečňovaly se různé snahy panovníků, a co tyto snahy omezovalo v jejich čisté libovůli, stalo se převratem mocenských poměrů domněle bezpředmětným nebo zůstalo i v novém ústrojí rozkladným prvkem.

17. Přehlédneme-li celý vylíčený vývoj, vidíme, že idee trestního zákona vždy pokulhávaly za ideami ústavního zřízení. Avšak i toto opozdívání nebylo všude stejné. Nejmenší jevílo se u ochrany přímo ústavních institucí, poněvadž zde nedostatečná ochrana nejdříve padala do očí a zároveň měla zabarvení politické. Jinde, kde vůdčí idea zákonů nebila tak do očí, zůstaly dlouho nezměněny, třebaš úplně v odporu s duchem zákonů novějších, hlavně ústavních.

Z P R Á V Y.

Senát. O osudu senátu jest tedy rozhodnuto — bude rozpuštěn současně s poslaneckou sněmovnou. Uvažujeme-li o tomto faktu, naskytá se nám několik otázek. Předně ovšem: Jest předčasné rozpuštění senátu ve shodě s ústavou? Odpověď na to jest snadná: Jest, neboť § 31, odst. 1, stanoví zcela přesně, že prezident republiky má právo rozpouštět sněmovny. Tážeme-li se však, zda to odpovídá i tendenci ústavy, není odpověď již tak snadná. Obě sněmovny mají složení v podstatě stejné, takže nejvýznačnějším rozdílem jest vlastně, že podle ústavy volební období senátu jest osmileté, poslanecké sněmovny však šestileté. Ústava na to tedy pomýšlela, že volby do senátu budou jindy než do poslanecké sněmovny, takže bude moci nastat šestileté. Ústava na to tedy pomýšlela, že volby do senátu budou dílné složení. Tomu však má býti nyní zabráněno. Ústava, umožňujíc rozpuštění senátu, chtěla zajisté poskytnouti prezidentu republiky, resp. vládě prostředek, aby rázem odstraněn byl konflikt vzniklý buď mezi oběma sněmovnami, nebo mezi senátem a vládou. Nic takového se však nyní nestalo. Posuzu-